

КОРРУПЦИЯВИЙ ЖИНОЯТЛАРНИНГ ЮРИДИК ТАҲЛИЛИ ВА ТУРЛАРИ

Алижон Қахрамонович Қахрамонов

Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий
мактаби Жиноят ҳуқуқий йўналиши магистранти

kaxromonovalijon@gmail.com

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада коррупция ва коррупциявий жиноятлар тушунчаси кўриб чиқилиб, коррупциявий жиноятларнинг юридик таҳлили амалга оширилган. Шунингдек, ушбу турдаги жиноятларнинг объектив ва субъектив белгиларининг жиноятларни квалификация қилишда аҳамияти ҳам ўрганилган. Хусусан, ушбу тоифадаги жиноятларнинг бошқа турдаги жиноятлардан фарқловчи белгиси: жиноят объекти, предмети, манфаатлар, мотиви, мақсади каби тушунчалар таҳлил этилган. Шунингдек, хорижий ва мамлакатимиз олимларининг бу борадаги фикрлари ва ёндошувлари ҳам кўриб чиқилган. Бундан ташқари, жамият ва давлат ҳаётида ушбу турдаги жиноятлар ўсиб бораётганлигини ва давлатнинг иқтисодий асосларига катта зарар етказишини инобатга олиб, салбий омилларни бартараф этиш бўйича жиноят қонунчилигига ўзгартиш киритиш бўйича таклиф ва тавсиялар берилган.

Калит сўзлар: коррупция, жиноят, коррупциявий жиноят, жиноий жавобгарлик, жиноят таркиби, объект, субъект.

ABSTRACT

This article examines the content of corruption and corruption crimes, in addition, given a legal analysis of corruption crimes. Also, there has been studied the importance of objective and subjective signs of a crime in the qualification of this type of crimes. Also, the opinions and approaches of foreign and domestic scientists in this field are considered. In addition, proposals and recommendations are given on introducing amendments and additions to the criminal legislation to eliminate negative factors, taking into account the growth in the number of these types of crimes, since this is a negative factor for the development of society and the state, since this negative factor causes great damage to the economic foundations of the state .

Keywords: corruption, crime, corruption crime, criminal liability, elements of the crime, object, subject.

КИРИШ

Маълумки, коррупция каби ўта хавфли иллат давлат ва жамиятни ич-ичидан емиради. Коррупциянинг авж олиши фуқароларда давлат ҳокимиятига ишончсизлик кайфиятини уйғотиб, миллий хавфсизликка ва давлатчилик асосларига таҳдид солади.

Шу жиҳатдан, коррупциянинг олдини олиш ва унга қарши курашиш бутун дунёда долзарб масалалардан бири бўлиб қолмоқда. Зеро, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёев таъкидлаганидек, “коррупциянинг олдини олмасак, ҳақиқий ишбилармонлик ва инвестиция муҳитини яратиш бўлмайди, умуман, жамиятнинг бирорта тармоғи ривожланмайди” [1].

Бугунги кунда мамлакатимизда коррупцияга қарши курашиш борасида кенг қамровли ислохотлар амлага оширилиб келинмоқда. Жумладан, коррупциявий хавфларни аниқлаш ва тизимли таҳлил қилиш, уларни келтириб чиқарувчи омилларни бартараф қилиш учун масъул бўлган алоҳида орган, яъни Коррупцияга қарши курашиш агентлиги ташкил этилди; давлат ҳокимияти органлари ва айрим хўжалик юритувчи субъектларда коррупцияга қарши ички назорат “комплаенс-назорат” тузилмалари фаолияти йўлга қўйилди; коррупция ва суиистеъмолчиликларнинг олдини олишга мақсадида давлат хизматларини кўрсатиш тизими рақамли технологиялар кенг жорий этилди.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Коррупцияга қарши муросасиз муносабатда бўлиш муҳитини яратиш, давлат ва жамият бошқарувида коррупциявий омилларни кескин камайтириш ва бунда жамоатчилик иштирокини кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги 06.07.2021 йилдаги ПФ-6257-сон Фармонида коррупцияга оид жиноятларни олидини олишга қаратилган алоҳида чоралар белгаланган. Унга кўра, коррупцияга оид жиноятларни содир этишда айбдор деб топилган шахсларнинг очиқ электрон реестрини юритишни йўлга қўйиш, Жиноят кодексига коррупцияга оид жиноятлар тоифасига кирувчи моддаларнинг аниқ рўйхатини белгилаш; коррупцияга оид жиноятлар учун белгиланган жазо чораларини узоқ муддатли озодликдан маҳрум қилиш жазо чорасигача кескин кучайтириш; даромадлар ва мол-мулкни декларациялаш жараёнида аниқланган ноқонуний бойлик орттирганлик учун жавобгарлик ўрнатиш; коррупцияга оид жиноятларни содир этган шахсларга

нисбатан жиноий жазони ўташда енгиллаштирувчи нормалар қўлланилишига чекловлар белгилаш назарда тутилган.

Шунингдек, “Электрон жиноий-ҳуқуқий статистика” ягона ахборот тизими доирасида давлат органлари ва ташкилотлари ходимлари томонидан содир этилган коррупцияга оид жиноятлар ҳақидаги статистик маълумотлар ҳамда ҳукм қонуний кучга кирган жиноят ишларининг соҳалар ва ҳудудлар кесимидаги электрон базасини шакллантириш ҳам алоҳида белгиланган.

Алоҳида таъкидлаш жоизки, коррупция каби ижтимоий феномен сўнгги йилларда халқаро миқёсда трансмиллий жиноят сифатида халқаро ташкилотлар томонидан кенг муҳокама қилинаётган жиддий муаммолардан биридир. Ҳаттоки, айрим сиёсатчилар томонидан коррупцияга глобал инқирозни келтириб чиқарувчи омил сифатида ҳам қараб келинмоқда. Ушбу муаммонинг ечими мураккаб ва қийин бўлиб, унга жамиятдаги бир касаллик деб қаралади ва коррупция келтирадиган зарар барча давлатлар учун сезиларли. Коррупция давлатнинг турли тузилмаларига, жумладан, солиқ тизимида, ижтимоий соҳадаги ислохотларга ҳам салбий таъсир кўрсатади.

Айтиш керакки, “ўтган 4,5 йил давомида 9 минг 546 нафар шахс томонидан давлат ва фуқаролар манфаатларига 3,2 триллион сўмлик зарар етказилган коррупция жиноятлари содир этилган.”[2]. Ушбу сонлардан коррупциянинг жамият ва давлат ривожига қай даражада зарар етказишини кўришимиз мумкин.

Маълумки, “коррупция” атамаси кўп ҳолларда мулкӣ кўринишдаги наф олишга қаратилган порахўрлик каби жиноят сифатида тушунилади. Аммо, коррупциявий жиноятларнинг рўйхати порахўрлик жиноятлари билангина чегараланиб қолмайди. Ушбу тоифадаги жиноятлар тушунчасига таъриф беришдан олдин “коррупция” атамасининг мазмунидан келиб чиққан ҳолда “коррупциявий жиноятлар” тушунчасини очиш лозим бўлади. Миллий қончилиқда белгиланганидек, коррупция бу шахснинг ўз мансаб ёки хизмат мавқеидан шахсий манфаатларини ёхуд ўзга шахсларнинг манфаатларини кўзлаб моддий ёки номоддий наф олиш мақсадида қонунга хилоф равишда фойдаланиши, худди шунингдек бундай нафни қонунга хилоф равишда тақдим этиш ҳаракатлари тушунилади.

Мамлакатимизда коррупциявий жиноятлар тоифаси қончилиқ билан алоҳида белгиланмаган, шу билан бирга коррупция тушунчасига берилган таърифдан коррупциявий жиноятларга уларнинг ҳуқуқий тавсифидан, белгиларидан қўйидагиларни

кўрсатиб ўтишимиз мумкин. Коррупциявий жиноятларнинг аксарияти Жиноят кодексининг 15-бобида (Бошқарув тартибига қарши жиноятлар) ва айримлари 10-боб (Ўзгалар мулкани талонторож қилиш), 17-боб (“Жамоат хавфсизлигига қарши жиноятлар”) ҳамда 24-боб (“Харбий мансабдорлик жиноятлари”)да ўз аксини топган.

Бугунги кунда “коррупциявий жиноят”, “коррупцияга оид жиноят”, “коррупцион жиноят” тушунчалари қўлланилишига қарамай, мазмунан фарқланмайди. Фикримизча, ушбу тоифадаги жиноятларнинг бошқа турдаги жиноятлардан фарқловчи белгиси бу тажовуз объекти, мотиви ҳамда мансаб ваколатидан фойдаланилишидир.

Масалан, ЖКнинг 205-моддасида жиноятнинг асосий бевосита объекти давлат ҳокимияти, бошқарув ва маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органларининг нормал фаолият кўрсатишини таъминлайдиган ижтимоий муносабатлар ҳисобланади. Қўшимча бевосита объект сифатида фуқароларнинг қонуний ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлашга қаратилган ижтимоий муносабатлар ҳисобланади. Объектив томондан жиноят ҳокимият ёки мансаб ваколатини суиистеъмол қилиш, яъни мансабдор шахснинг ўз мансаб ваколатидан турли ниятларда фойдаланиши натижасида фуқароларнинг ҳуқуқлари ёки қонун билан қўриқланадиган манфаатларига ёхуд давлат ёки жамоат манфаатларига кўп миқдорда зарар ёхуд жиддий зиён йетказилишида ифодаланади[3].

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

Ҳокимият ваколатини суиистеъмол қилиш деганда, мансабдор шахснинг ўз мансаб мавқеидан фуқаролар, жамият ва давлат манфаатларига қарши қасдан фойдаланишини тушуниш лозим. Мансаб ваколатини суиистеъмол қилиш деганда, мансабдор шахснинг мансаб мавқеидан келиб чиққан ва бу шахс егаллаган лавозими ваколатига берилган ҳуқуқ ва мажбуриятларни амалга ошириш билан боғлиқ, бироқ ўз мазмуни бўйича тегишли органнинг фаолият олиб боришидан кўзланган мақсад ва вазифаларга зид келувчи ҳаракатларини тушуниш лозим. Ҳокимият ёки мансаб ваколатини суиистеъмол қилиш давлат ҳокимияти ва бошқаруви, маҳаллий ўзини ўзи бошқарув органлари мавқеига путур етказиш; ўзганинг мулкани талон-торож қилишни яшириш; турли молиявий талон-торожларни амалга ошириш; давлат, жамоат ёки бошқа ўзга мулк ҳисобидан, уни тортиб олмасдан ғаразли фойда олиш; алоҳида фуқароларга тегишли мулк ҳисобига ғайриқонуний бойиш ва бошқалардан иборат. Ҳокимият деганда, маълум

бир воситалар — ирода, нуфуз, ҳуқуқ, мажбурлов, сиёсий ҳукмронлик, давлат органлари тизими орқали инсонлар фаолиятига, хулқ-атвориға таъсир етиш қобилияти ва имконияти тушунилади[4]. Мансабдор шахс томонидан ўз хизмат ваколатини суиистеъмом қилишга лавозимни егаллаб турган вақт давомида ваколатларни суиистеъмом қилиш киритилади. Мансабдор шахс ўзига керакли бўлган қарорға еришиш мақсадида ўз хизмат ваколатларидан эмас, балки хизмат ёки шахсий алоқалари, егаллаб турган лавозимнинг обрўсидан фойдаланса, жиноят таркиби бўлмайди. Тергов органлари ва суд томонидан фуқароларнинг ҳуқуқлари ёки қонун билан кўриқланадиган манфаатларига ёхуд давлат ёки жамоат манфаатларига жиддий зиён йетказилганлиги масаласи муайян ишнинг барча ҳолатларини еътиборға олган ҳолда ҳал етилади.

Мансабдор шахс ваколати муайян мансабни ёки вақтинчалик ёхуд махсус ваколат билан ушбу мансаб бўйича вазифани бажарувчи шахснинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари тартибға солинган тегишли қонунлар, низом ва бошқа норматив ҳужжатларда белгиланган лаёқати билан белгиланади.

Мансаб ваколатини суиистеъмом қилиш турлича бўлиши мумкин. Бу бўйсунувчиларнинг меҳнатидан шахсий манфаатлар йўлида ғайриқонуний фойдаланиш (масалан, ишчиларнинг шахсий уй-жой, ҳовлилар қурилишида, уйларни таъмирлашда); қўл остидаги ходимларнинг меҳнатини ўзлаштириб олиш; турар жой тақсимотида суиистеъмом қилиш; корхоналарни хусусийлаштириш жараёнида мансаб мавқеидан фойдаланиб, хусусий мулк сифатида сотиб олиш мақсадида ёки амалдор томонидан аксияларнинг анча қисмини егаллаб олинишида мансабдор шахс ўзининг, унга яқин кишининг ёки бошқа хусусий шахсларнинг манфаатларини ҳимоя қилиб мансаб ваколатидан фойдаланиши; умумдавлат еҳтиёжларига мўлжалланган молия ва кредитни ғаразли ёки бошқа паст ниятда тижорат ташкилотларига ғайриқонуний бериб юбориш; Бюджет маблағларини беҳуда сарфлаш, шу жумладан бу маблағларнинг тижорат банкларида айлантирилиши; кредит, қимматбаҳо қоғозларни, кўчмас ва бошқа мулкни олишда ҳуқуқий ҳужжатларда кўзда тутилмаган имтиёزلардан фойдаланиш; шахсий ёки гуруҳ мақсадларида хизмат фаолияти учун тақдим етилган хоналар, транспорт ва алоқа, электрон-ҳисоблаш техникаси, пул маблағлари ва бошқа мулкдан фойдаланиш ва бошқалар.

Ҳокимият ёки мансаб ваколатини суиистеъмом қилиш жинояти объектив томондан давлат органи, давлат иштирокидаги ташкилот ёки фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органи мансабдор шахсининг ўз мансаб ваколатларидан қасдан фойдаланиши

фуқароларнинг ҳуқуқларига ёки қонун билан қўриқланадиган манфаатларига ёхуд давлат ёки жамоат манфаатларига кўп миқдорда зарар ёхуд жиддий зиён етказилишида ифодаланади.

Шунингдек, Жиноят кодексига мувофиқ, “мансабдор шахс” деганда, доимий, вақтинча ёки махсус ваколат бўйича тайинланадиган ёки сайланадиган, ҳокимият вакили вазифаларини бажарадиган ёхуд давлат органларида, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларида, мулк шаклидан қатъи назар, корхоналарда, муассасаларда, ташкилотларда ташкилий-бошқарув, маъмурий-хўжалик вазифаларини амалга оширадиган ва юридик аҳамиятга эга ҳаракатларни содир этишга ваколат берилган шахс, худди шунингдек халқаро ташкилотда ёхуд чет давлатнинг қонун чиқарувчи, ижро этувчи, маъмурий ёки суд органида мазкур вазифаларни амалга оширувчи шахс тушунилади. Базавий ҳисоблаш миқдорининг уч юз бараваридан беш юз бараваригача бўлган миқдордаги зарар кўп миқдордаги зарар ҳисобланади. Бир қатор жиноятларнинг зарурий элементи сифатида жиддий зиённинг юзага келиши лозимлиги кўрсатилган бўлсада, амалдаги қонунчилик жиддий зиён деганда айнан қандай оқибатлар тушунилиши масаласига аниқлик киритмаган.

Шу билан бирга, ҳокимият ёки мансаб ваколатини суиистеъмол қилиш ўз хусусиятларига кўра қонунда белгиланган ҳуқуқ ва мажбуриятларни фаол хулқ-атвор орқали амалга оширишга қаратилган ҳаракатда намоён бўлади. Ҳаракатсизлик орқали амалга ошириладиган ҳокимият ёки мансаб ваколатини суиистеъмол қилиш ЖКнинг 208-моддасида (Ҳокимият ҳаракатсизлиги) назарда тутилган жиноятни ташкил этади.

Мансабдор шахс томонидан уз хизмат ваколатини суиистеъмол қилишга лавозимни эгаллаб турган вақт давомида ваколатларни суиистеъмол қилиш киритилади. Мансабдор шахс ўзига керакли бўлган қарорга эришиш мақсадида ўз хизмат ваколатларидан эмас, балки хизмат ёки шахсий алоқалари, эгаллаб турган лавозимнинг обрўсидан фойдаланса, жиноят таркибини ташкил этмайди [5].

Шунингдек, коррупциявий жиноятлар тоифасига кирадиган жиноятлар яъни ЖКнинг 210-212 моддаларида назарда тутилган пора олиш-бериш ҳамда воситачилик қилиш жиноятини таҳлил қиладиган бўлсак, М.Х.Рустамбаевнинг фикрига кўра, порахўрлик бу — бошқарув органлари фаолияти тартибига қарши қаратилган учта мустақил мансабдорлик жиноятлари бўлиб, улар пора олиш, пора бериш ва пора олиш-беришда

воситачилик қилишни ўз ичига оладиган тушунчаларда акс бўлади.

Айтиш керак, юқорида санаб ўтилган ҳар бир қилмиш ЖК 210—212-моддаларида назарда тутилган жиноятлар билан боғлиқ бўлмаган ҳолда содир этилиши мумкин эмас. Улар бир-бири билан шу даражада боғлиқ бўладикки, пора олиш фактининг мавжуд эмаслиги пора бериш фактини ҳам истисно этади ва аксинча [6]. Ушбу жиноятларнинг хавфи юқорилиги вуйидагиларда намоён бўлади, биринчидан, давлат органи нормал фаолиятининг бузилишига; иккинчидан, давлат органи обрўси тушишига; учинчидан, фуқароларнинг ижтимоий адолатга бўлган ишончининг сўнишига ва тўртинчидан, фуқароларнинг ҳуқуқ ва манфаатлари бузилишига олиб келиши билан белгиланади.

Юқоридаги жиноятларнинг ижтимоий хавфлилиги шу билан изоҳланадигани, пора олиш мансабдор шахслар томонидан ўзларининг мансаб ваколатларини ижро этишининг ўрнатилган тартибини кескин ўзгартиради ва бу билан давлат хизмати манфаатларини кўпол бузади.

Пора олиш жиноятини таҳлил қиладиган бўлсак, бевосита объекти ҳокимият ёки бошқарув органларининг обрўси, нормал фаолият юритишини таъминлайдиган ижтимоий муносабатлар, фуқароларнинг ҳуқуқлари ёки қонуний манфаатларидир. Поранинг предмети бўлиб пул, валюта қимматликлари, қимматбаҳо буюмлар, автомобиллар ва бошқа ҳар қандай мол-мулк, озиқ-овқат маҳсулотлари, спиртли ичимликлар, антиқа буюмлар ва ҳ.к., яъни моддий қимматга ега бўлган ҳар қандай нарсалар ёхуд мулкий хусусиятдаги наф кўриш (санаторийга йўлланма, туристик йўлланма, бирон-бир пулли хизматни кўрсатиш кабилар) мумкин.

Коррупцияцион жиноятларнинг юридик таҳлил қилишда, биз аввало ушбу тоифадаги жиноятларнинг оид жиноятларнинг объектив ва субъектив белгиларига эътибор қаратишимиз мақсадга мувофиқ.

Машҳур олим И.И.Карпецнинг фикрига кўра, “жаҳондаги қонунларнинг бирортасида “коррупция” тушунчаси жиноят таркиби сифатида тилга олинмайди, зеро у жиноят таркибини ташкил этмайди, балки жиноятчилик каби, бошқа кўпгина ижтимоий ҳодисалар каби ижтимоий ҳодисадир” [7].

Бошқа бир гуруҳ олимлар коррупциявий жиноятлар объекти сифатида “давлат хизматининг обрўсини, унга нисбатан халқнинг ишончи ва ҳурматини, давлат аппаратининг қонуний қаолиятини таъминловчи ижтимоий муносабатлар”ни кўрсатишади [8].

Фикримизча, коррупциявий жиноятларнинг объектини аниқлашда умумий ва бевосита объектларни алоҳида-алоҳида кўриб чиқиш лозим бўлади. Коррупциявий жиноятларнинг умумий объекти давлат ҳокимияти ва бошқарув органларининг нормал фаолият юритишини, фуқароларнинг қонуний ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлашга қаратилган ижтимоий муносабатлар ҳисобланади. Ўз навбатида, мазкур ижтимоий муносабатлар Жиноят кодексининг 205-206, 209-214-моддалари учун бевосита объект бўлиб хизмат қилади. Жиноят кодекси 192⁹-192¹¹-моддаларида кўрсатилган жиноятларнинг бевосита объекти хўжалик юритувчи субъектларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини таъминлашга қаратилган ижтимоий муносабатлардан иборат. Мулкни мансаб мавқеини суистеъмол қилиш орқали ўзлаштириш ёки растрата йўли билан талон-торож қилиш жиноятининг бевосита объекти айбдорга ишониб топширилган ёки унинг ихтиёрида бўлган ўзганинг мулкни муҳофаза қилишга қаратилган ижтимоий муносабатлар ҳисобланади. Хизмат мавқеидан фойдаланиб содир этилган фирибгарлик жиноятининг бевосита объекти эса, ўзганинг мулки ёки мулкый ҳуқуқларини муҳофаза қилишга қаратилган ижтимоий муносабатлардир. Кўришиб турибдики, коррупциявий жиноятларнинг объектига хос умумий жиҳат шундаки, коррупциявий жиноятлар давлат ҳокимияти ва бошқаруви, жамоат бирлашмалари фаолияти билан боғлиқ давлат аппаратининг нормал фаолиятини таъминлайдиган ижтимоий муносабатлар ва бу муносабатларда айрим фуқароларнинг ҳуқуқлари ва қонун билан кўриқланадиган манфаатларига[8] таъжовуз этади.

Жиноят қонунчилигида коррупцияга оид жиноятлар, жумладан, пора олиш[9] жиноятининг предмети сифатида фақатгина моддий қимматликлар ва мулкый манфаатдорликни назарда тутади. Шу каби нормаларни Жиноят кодексининг 192⁹-192¹⁰, 211, 213-214-моддалари диспозицияларида ҳам кўришимиз мумкин.

Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг “Порахўрлик ишлари бўйича суд амалиёти тўғрисида”ги қарорининг 2-бандига асосан, “пул, қимматбаҳо қоғозлар, моддий бойликлар, шунингдек, пора оладиганга қайтармаслик шарти билан, лекин мулкый моҳиятга молик бўлган (масалан, таъмирлаш, қурилиш, қайта тиклаш ишларини бажариш ва бошқалар) хизматлар пора предмети бўлиши мумкин”. Амалдаги жиноят қонунчилигидаги коррупциявий жиноятлар предмети оид нормалар тегишли қонун ва халқаро стандартлар талабларига жавоб бермайди.

Шу сабабли, юқорида санаб ўтилган моддаларнинг диспозицияси ҳамда тегишли пленум қарорига номоддий қимматликлар ҳамда номулкий манфаатдорликни ҳам жиноят предмети сифатида эътироф этишни назарда тутадиган ўзгартиришларни киритиш лозим бўлади[10].

ХУЛОСА

Шу билан бирга, мулкий характерга эга бўлмаган фойдалар пора предмети бўлиши мумкин эмас. Масалан, мансабдор шахс томонидан бошқа шахс манфаатларига қаратилган ўз ҳаракатлари учун номоддий характердаги хизматлар олиш: ижобий тавсифнома, тавсиянома, мақолага тақриз ва бошқалар. Муайян шартлар мавжуд бўлган ҳолда мазкур ҳаракатлар мансаб ваколатини суиистеъмол қилиш ёки мансаб ваколатидан четга чиқиш сифатида квалификация қилиниши лозим. Мансабдор шахс томонидан бирор ҳаракат содир этилганлиги учун у билан жинсий алоқага киришиш ҳам пора предмети ҳисобланмайди, муайян шартлар бўлган ҳолларда еса мазкур ҳаракат ЖК 121-моддаси бўйича квалификация қилиниши мумкин.

Юқоридагилардан келиб чиқиб, жиноят қонунчилигини такомиллаштиришга қаратилган қуйидагиларни қабул қилиш масадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз:

Биринчидан, порахўрлик учун жавобгарликни назарда тутувчи Жиноят кодекси моддалари диспозициясига тегишлича ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш орқали номоддий қимматликлар ва номулкий манфаатдорликни мазкур жиноятларнинг предмети сифатида белгилаш.

Иккинчидан, халқаро стандартлар ва хориж тажрибасига асосланган ҳолда пора таклиф қилиш, пора беришни ваъда қилиш, пора сўраш ва пора ҳақидаги таклифни қабул қилиш каби ҳаракатларни тугалланган жиноят сифатида эътироф этиш лозим.

REFERENCES

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 25.01.2020 йилдаги Олий Мажлисга Мурожаатномаси. // [Электрон манба]. <https://uza.uz/oz/politics/zbekiston-respublikasi-prezidenti-shavkatmirziyeevning-oliy-25-01-2020>.(Address of the President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev to the Oliy Majlis dated 25.01.2020. // [Electronic source]. <https://uza.uz/oz/politics/zbekiston-respublikasi-prezidenti-shavkatmirziyeevning-oliy-25-01-2020>. (.)
2. <https://www.gazeta.uz/ru/2021/07/09/corruption/>

3. Рустамбаев М.Х. Ўзбекистон Республикаси жиноят ҳуқуқи курси. Том 4. Дарслик. 2-нашр, тўлдирилган ва қайта ишланган – Т.: Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардияси Ҳарбий-техник институти, 2018. – 330 бет. (Rustambaev M.X. Course of criminal law of the Republic of Uzbekistan. Volume 4. Textbook. 2nd edition, supplemented and revised - Т.: Military-Technical Institute of the National Guard of the Republic of Uzbekistan, 2018. - 330 pages)
4. Большой энциклопедический словарь / Гл. ред. А.М. Прохоров. 2-ое изд., перераб. и доп. — М.: 1998. — 212-б. (Big encyclopedic dictionary / Ch. ed. A.M. Prokhorov. 2nd ed., revised. and additional - М.: 1998. - 212-b.)
5. Рустамбаев М.Х. Ўзбекистон Республикаси жиноят ҳуқуқи курси. Том 4. Дарслик. 2-нашр, тўлдирилган ва қайта ишланган – Т.: Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардияси Ҳарбий-техник институти, 2018. – 339 бет. (Rustambaev M.X. Course of criminal law of the Republic of Uzbekistan. Volume 4. Textbook. 2nd edition, supplemented and revised - Т.: Military-Technical Institute of the National Guard of the Republic of Uzbekistan, 2018. - 339 pages).
6. Рустамбаев М.Х. Ўзбекистон Республикаси жиноят ҳуқуқи курси. Том 4. Дарслик. 2-нашр, тўлдирилган ва қайта ишланган – Т.: Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардияси Ҳарбий-техник институти, 2018. – 359 бет. (Rustambaev M.X. Course of criminal law of the Republic of Uzbekistan. Volume 4. Textbook. 2nd edition, supplemented and reworked - Т.: Military-Technical Institute of the National Guard of the Republic of Uzbekistan, 2018. - 359 pages).
7. Карпец И.И. Организованная преступность как социальная и юридическая проблема, ее тенденции и причины. Организованная преступность-2. / Под ред. А.И.Долговой, С.В.Дьякива. – М., 1993. – С.13-15. (Karpets I.I. Organized crime as a social and legal problem, its trends and causes. Organized crime-2. / Ed. A.I.Dolgovoy, S.V.Dyakiva. - М., 1993. - S.13-15.)
8. Проблемы борьбы с коррупционными преступлениями: Учебное пособие // С. Б. Коваленко, М.Т. Кожамкулов, Ж.В. Онгарбекова, А.С. Рахметова. - Алматы: ООНИ и РИР Академии МВД РК, 2004. С. 89. (Problems of combating corruption crimes: Textbook // S. B. Kovalenko, M.T. Kozhamkulov, Zh.V. Ongarbekova, A.S. Rakhmetov. - Almaty: UNI and RIR of the Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan, 2004. P. 89).
9. Таджибаева А. Ю. Теоретический анализ уголовно-процессуальных функций.«//Хуқуқий тадқиқотлар» электрон журналі. – Т. 3. – С. 319-326. (Tadjibaeva A. Yu. Teoreticheskiy analiz ugolovno-protsessualnykh funktsiy. «// Electronic journal of legal research». - Т. 3. - S. 319-326).
10. Коррупциявий жиноятлар учун жавобгарлик. Монография // Масъул муҳаррир: Д.Б.Базарова, ю.ф.н., профессор в.б. – Т.: Тошкент давлат юридик университети, 2020. – 120 бет. (Liability for corruption crimes. Monograph // Editor-in-Chief: D.B.Bazarova, Ph.D., Professor, etc. - Т.: Tashkent State Law University, 2020. - 120 pages.)